

Sant Vicenç de Fals

Fonollosa

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Fals. Torres de Fals
Emplaçament Per la Crta. BV-3012, al km 2,6 cal agafar el trencall a la dreta i continuar 900 m

Coordenades:

Latitud: 41.75683
Longitud: 1.73562
UTM Est (X): 394888
UTM Nord (Y): 4623550

Classificació

Número de fitxa 08084-1
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Medieval Romànic Gòtic Modern Barroc
Segle XVII
Estat de conservació Regular
Protecció Legal i física
Observacions protecció: declarada EPA
Número inventari Inventari del Patrimoni Arqueològic (CC.AA.) com el jaciment nº 3
Generalitat i altres inventaris
Accés Fàcil
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: Bisbat de Vic. C/Santa Maria, 1 (08500 Vic)
Autoria de la fitxa Raquel Valdenebro Manrique
Data de registre de la fitxa: dc., 05/02/1930 - 00:00

Descripció

L'església de Sant Vicenç de Fals s'aixeca al lloc conegut com torres de Fals, a la part est d'un turó situat a la banda oriental del terme de Fonollosa. Aquesta ubicació tan especial, fa que la seva fesonomia i característiques estiguin fortament marcades per la topografia tan especial del terreny. L'església forma un conjunt monumental amb la rectoria, el cementiri i les torres cilíndriques de l'antic castell de Fals. L'església actual és un edifici de planta rectangular, orientat d'est a oest. Compta amb una capçalera quadrangular adossada al darrere del presbiteri, que acull la sagristia. Compta també amb una capella fonda adossada a la banda sud, i una capella d'estil gòtic a la banda nord. Al costat de la capella de la banda nord s'alça el campanar. L'accés al temple es realitza a través d'una porta situada a l'extrem occidental de la façana principal sud, que compta amb la data gravada del 1656. Al mateix mur, una mica més a llevant, s'obre una altra porta d'accés que devia ser tapiada poc després de fer-se i sobre la qual es llegeix la data de 1647. Exteriorment la construcció és feta amb mur de mamposteria disposat de forma irregular, intentant ordenar fileres de carreus en rengleres horitzontals. Les fileres de carreus de la part inferior resulten més ben tallades i disposades, i podrien ser aprofitades de l'anterior edifici romànic. L'interior de l'edifici està dividit en cinc trams de volta de creueria amb un arc toral de reforç entre cadascun, mentre que la sagristia presenta una volta de canó amb rajols disposats de pla. Les parets laterals de les naus han estat recentment repicades extraient el guix. S'hi distingeixen quatre espais situats entre els pilars que suporten els arcs amb sengles peanyes, que al seu dia-abans de la crema del 1936- suportaren retaules i altars. També cal esmentar el paviment de la capella de la banda nord, fet de lloses de pedra, mentre que el de la nau central és de cairons. A l'interior es conserva una llosa sepulcral amb la inscripció: "SEPULTU-/RA DE PE-/RA IAUME/ANDREU I/DELS SEUS/1651". [GALÍ, PANCORBO, 2005: 74] A ponent de l'església s'adossa l'edifici corresponent a la rectoria. Es tracta d'un edifici de planta quadrangular orientat a migdia. Compta amb planta baixa primer pis i golfes, i l'accés es realitza tant per la porta oberta a la façana de migdia com per un pas obert des de dintre de l'església. A escassos metres a llevant de l'església es situa el cementiri. Completen el conjunt arquitectònic dues torres cilíndriques i una casa adossada entre la rectoria i la torre cilíndrica del mateix turó de l'església.

Observacions:

A partir de l'any 1995 i amb motiu de les obres de restauració de la coberta del temple, el Servei de Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació, va engregar un seguit d'estudis històrics i arquitectònics del conjunt, així com una sèrie d'intervencions arqueològiques. L'estudi històric va consistir en un buidatge documental de l'Arxiu Episcopal de Vic. L'artístic es va centrar en els elements ornamentals de l'edifici com ara els portals, gàrgoles, claus de llàntia etc..En quant a la recerca arqueològica, aquesta es va centrar en els possibles vestigis de l'església romànica. Els treballs van consistir en l'obertura de cinc cates fins el nivell d'argiles naturals, la qual cosa va permetre la configuració de les principals fases d'ocupació. [GALÍ, PANCORBO, 2005:7]. També van ser documentades una sèrie de tombes al subsòl de l'església, visibles abans d'extreure el paviment, a les quals es llegia les dates de 1651, 1700 i 1800. Es conserven dos capitells del primitiu edifici romànic. Un d'ells es troba encastat dins l'edifici actual, i l'altre es conserva al domicili privat del Sr. Xavier Sitjes i Molins. L'església de Sant Vicenç es troba registrada dins l'Inventari del Patrimoni Arqueològic (CC.AA.) com el jaciment nº 3 del terme de Fonollosa. (Continuació història) L'església però, encara havia de passar pel seu moment més difícil, la Guerra Civil Espanyola. Durant el conflicte bèl·lic, l'església va ser incendiada tres vegades, provocant l'esfondrament de tots els panys de les voltes de la nau, la destrucció de la rectoria, i amb ella, de tot l'arxiu parroquial. Alhora es profanà el cementiri, es robaren les quatre campanes del campanar, i es perdé bona part del mobiliari litúrgic (de gran riquesa). Fins passada la Guerra Civil Espanyola(1936-1939) l'església continuà sent la seu parroquial del poble de Fals, mantenint el culte i la rectoria del costat era habitada pel mossèn titular. A la dècada del 1960, l'edifici

ja corria perill d'enderroc, prenet-se la decisió de construir una nova església dins del conjunt de cases de Fals i abandonat-se l'edifici actual. La nova església va ser també dedicada a Sant Vicenç i fou en principi una construcció de totxana molt senzilla a imitació d'un cobert i consagrada el 1962 per l'arxiprest de Cist Rei de Manresa, l'il·lustríssim Miquel Bosch al Raval de Fals. L'any 1990 l'arquitecte Antoni Baraut va realitzar algunes decoracions exteriors i interiors que afavorien l'aspecte d'edifici de culte. Aquell mateix any, l'antiga església de Sant Vicenç a les Torres de Fals, va ser cedida pel Bisbat de Vic a l'Ajuntament de Fonollosa, i per un període de trenta anys, amb l'objectiu de que l'Ajuntament s'encarregués de promoure obres de consolidació i restauració. L'any 1892 es van repintar part de les parets, de la volta i també la capella del Santíssim. L'any 1995 van començar les obres de restauració de la coberta i la realització d'intervencions arqueològiques. Actualment l'església s'utilitza per acollir actes culturals, tals com concerts, i aplega cada any als seus voltants la celebració del pessebre vivent.

Història

L'església de Sant Vicenç de Fals es troba erigida al capdamunt d'un petit turó situat a la part oriental del terme municipal de Fonollosa (Bages), prop de la riera de Fonollosa. L'indret, conegut actualment amb el nom de Torres de Fals, era via de pas del camí ral que menava de Barcelona cap a Cardona, la qual cosa el convertia en un enclau estratègic, i facilitava les relacions de vassallatge que s'establiren amb els vescomptes de Cardona. La devoció que els senyors de Fals professaven al monestir de Sant Vicenç de Cardona, degué ser la raó del nom que adoptà la seva homònima de Fals. També a aquestes relacions de vassallatge amb els vescomptes de Cardona, debem el primer document conservat on s'esmenta l'església. En aquest, datat el gener de l'any 1026, Bremon de Cardona redacta el seu testament i nomena Bonefilio de Castro de Falcos (Fals), fidel seu, fent una descripció del territori i les terres que posseeix i lega. En aquest escrit s'esmenta la donació d'una vinya a l'església de Sant Vicenç [AA.DD; 1984:240] L'església que actualment es pot observar, és gairebé en la seva totalitat d'estil gòtic, tot i que encara en resten d'empeus inmersos en la seva estructura, petits vestigis de la petita església romànica que ocupava l'emplaçament fins al segle XVII, quan es dugueren a terme un seguit de reformes per ampliar el seu espai, que a la pràctica significaren la construcció d'una nova església. De la primitiva església romànica (d'una sola nau) en resten només dempeus dos trams d'un mateix mur que delimitava a migdia el perímetre de l'església, presentant probablement unes dimensions de 3,5 m d'amplada per uns 15 m de llarg [GALÍ, D.; PANCORBO, A.; 2005], i quedant resguardada per un petit recinte enmurallat del qual en resten d'empeus les dues torres de guaita. Sabem que el 1592 el temple comptava ja amb tres altars (el major, el de Sant Joan i el del Roser). Com hem esmentat anteriorment però, els grans canvis en l'estructura de l'edifici es produïren al llarg del segle XVII, quan es decidí que calia dur a terme l'ampliació del temple. Les obres foren conduïdes per mossèn Anton Hubac, rector en aquells moments de la parròquia, i que es dividiren en dues fases: primera meitat del segle XVII i segona meitat del mateix segle. De la primera fase en destaca l'ampliació del temple, tot i mantenir-se la seva llargada, i un nou pavimentat. D'aquests moments data també l'hipogeu més antic (1651) dels cinc que presenta l'església, situat a la capella nord. Ja a la segona fase s'amplià de nou el temple amb la construcció als extrems de llevant i de ponent d'un nou cos a cada banda. Un cop finalitzades les grans obres d'adequació del temple, s'inicià un període dedicat a la seva ornamentació interna, on destaquen la confecció de nous retaules: el 1666 el de Sant Josep, entre els anys 1682 i 1690 el de Sant Vicenç a l'altar major (obra de Joan Grau), i el 1697 el de Sant Joan per obra de Joan Grau II. [VILA I VILA J.M.1987:281] L'any 1694 finalitzà la construcció de la rectoria ubicada a la banda de ponent, i a inicis del segle XVIII es va bastir el campanar de l'església, que s'alça encaixonat entre la capella nord i la sagristia. La capella fonda data del 1885. Al llarg dels segles XVIII i XIX l'església es trobà pràcticament en desús, el que provoca el seu ràpid deteriorament. La consuetud del 1764 feta pel rector Domingo Feliu parla de la realització encara de festes religioses. Segons ella, el dia de Sant Agustí es feia una processó que sortia de l'església i donava la volta al castell. Això es repetia per la Mare de Déu del Roser, Sant Isidre i

Bibliografia

AA.DD (1976). Els Castells catalans. Vol V. Ed. Dalmau. Pàgs. 639-648. AA.DD. (1984) Catalunya Romànica. Vol XI. El Bages. Pàgs 239-255 AA.DD. (2004-2005). Falchs. n° 10 . Grup de divulgació de la història de Fals. Associació Cultural i Recreativa de Fals.pags.73-87 CC.AA. INVENTARI DEL PATRIMONI ARQUEOLÒGIC.(2000). Fonollosa. fitxa n°03. Generalitat de Catalunya. Servei d'arqueologia. Barcelona. GAVIN J.M. (1979) Inventari d'esglésies. Vol 5. El Bages. Barcelona. Pàgs.75-77. GINESTA I BATLLORI S. (1987) La Comarca del Bages. Vol 14. Col. Cavall Bernat. Publicacions de l'Abadía de Montserrat. Pàgs 121-126. SITJES I MOLINS X (1986) Esglésies romàniques del Bages, Berguedà i Cardener. Amics de l'Art romànic del Bages. Manresa VILLEGAS F (1982) El romànic del Bages. Estudi dels edificis religiosos. Manresa.

